

ТРИДЕНЬК: REVUE HEBDOMADAIRE UKRAÏNIENNE TRIDEN'

Число 48 (256) рік вид. VI. 21 грудня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 21 грудня 1930 року

В газетах промайнула коротенька звістка, подана більшовицьким телеграфним агенством (ТАСС'ом), про те, що ВЦИК та СНК СССР постановили скасувати комісаріати внутрішніх справ як т. зв. «самостійних» совітських республік, так і республік автономних.

Звістка коротка, але змістом дуже багата. Скасування комісаріатів внутрішніх справ окремих, на папері «незалежних», совітських республік, позначає на шляху централізаційної політики Москви ще одне придбання для останньої, і ще одну втрату, чи не останню, для тої легендарної «самостійної» совітської України.

Для чого цю реформу переведено — не трудно вгадати. Це ясно без особливих доказів. Після останніх реформ централізаційного характеру (скасування кількох комісаріатів, скасування представництва сов. України при уряді СССР, заведення суворой підлеглости Москві української промисловости та торгу і т. и.), — ця реформа, зовсім свіжа, є тільки логичним продовженням попередніх реформ подібного роду.

Але в цій останній реформі все ж є своєрідний нюанс. Авласне те — чому тільки тепер скасовано комісаріат внутрішніх справ на Україні? На це одповісти не тяжко. Ті відпоручники Москви, що сиділи у Харькові і звали себе «самостійним» совітським українським урядом, творючи волю «пославших їх», боролися і продовжують боротися увесь час проти грізного наростаючого українського руху, що головним своїм завданням в першу чергу має скинути московське ярмо та визволитися навіки з хижацьких пазурів північного сусіди. Але, не дивлячися на всю допомогу Москви — червону армію, що густо посіла українську

територію, широко поставлену і розвинену працю ГПУ, насланих тисячами урядовців та кадрів російського пролетаріату, — харківський «уряд» не в стані був подолати прояви самостійницького духу української нації. Нам усім пам'ятні всі ті течії, як «хвильовізм», «шумскізм», «волобуєщина», «яворщина», — що пролазили навіть в тогшій комуністичній українській ідеології, хоч як старанно контрольованої такими «українізаторами», як Каганович, Косіор та інші, і які мали все ж ясну тенденцію до одділення соєвітської України від Москви, які доводили яскраво колоніяльну залежність України од Москви і т. д. І це серед самих комуністів. А прояви серед української інтелігенції, серед самого населення — досить згадати процес СБУ, досить вказати на селянський терор, на повстанчий рух, що не стухає, навіть, серед зіми, — щоб виявити цілковиту неміч харківських сатрапів приборкати розхвильовану Україну та примусити її схилити чоло перед «всемогутньою» для них Москвою.

Ця остання реформа, можна сказати, навіть була потрібна Москві, хоч би з цих міркувань, що за останні часи особливо гостро і активно почала виявляти себе ідея незалежності України серед поневоленого населення. І справді, збанкрутували большевицькі заходи ідеологічного характеру, що мали метою виставити ідею української незалежності, як намір «продажу» України «закордонному капіталові», висвітлити борців за цю ідею, як «контр-революціонерів» та «зрадників», і взагалі саму ідею незалежності України представити, як ідею «контр-революційну», «буржуазну», то-що. Як ще за царських часів, майже всякий прояв українського творчого духу, чи то в літературі, чи в мистецтві, а не дай Боже в політиці, — таврувався російською владою, як «революційний», — так тепер кожна думка про самостійну Україну таврується «контр-революційною». Але однаково, як тоді назва «революції» надана українському рухові не перешкодила здійсненню державних змагань нашої нації, так і тепер трактування його, як «контр-революцію», не перешкодить здобути те, чого хоче українське населення. А зараз наявно видно, що аргументи большевицькі про «контр-революційність» українського руху не змогли привести до викорінення самостійницької ідеології на самій Україні.

Так само не дали і не дають бажаних наслідків і більш складні та рішучі заходи Москви, що їх переводив харківський «уряд» у вигляді інсценізацій судових процесів, постійних переслідувань, погромів наукових інституцій, врешті фізичного знищення: арештів, рострілів без суду, заслать...

Тому Москва просто рішила с а м а навести порядок на україн-

ській території, безпосереднє керуючи внутрішніми справами, бо, очевидно, передаточна інстанція — харківський совітський «уряд» — не в силах виконати свого завдання. Це — ясно.

Але ясно так само і інше. Чи Москва тримала Україну в своїх пазурах за посередництвом харківського «уряду», що сьогодні втратив всяке значіння, чи вона хоче безпосереднє приборкати її, то результат од цієї перетасовки не зміниться. Як не міг справитися колоніальний московський апарат у Харькові з національною стихією, так само не справиться з нею і сама Москва. Од переміни назви чи осіб, які визискують Україну — хід подій в напрямі визволення України не зійде з свого правдивого і праведного шляху.

Додати можна лише одно. Коли большевики взяли вже до таких радикальних засобів, як скасування комісаріату внутрішніх справ на Україні та перебрання функцій цього комісаріату у свої руки, — то це означає тільки те, що стан на Україні справді загрозливий і що справа повстання української незалежної держави — є справою цілком реальною і близькою. Дії ворога — це доводять.

А нам — єдине: бути готовими.

Ювілейна згадка.

Саме цього числа і саме в цій годині вечора, що пишу оці слова, 25 літ перед цим — з хвилюванням аж надто довго довелося б його малювати словами, взяв я в руки перше число української газети на Великій Україні. Був це невеликий листочок з чітко видрукованим наголовком — «Хлібороб», що вийшов за якийсь час перед цими днями в Лубнях на Полтавщині, коштом і зусиллями лубенського діда Шемета.

Привіз газетку з Полтави до Малої Перещепини Григорій Филипович Шерстюк, керуючий вчитель тамошньої школи. Завіз просто до мене також Мало-Перещепинця, — земського ветеринара, бо моє помешкання було по дорозі від двірця до школи. Але не тільки через це: на тодішню Малу-Перещепину було тільки дві родини — моя та Шерстюкова — свідомі українські. А донеже всіх нас четверо були молоді, завзяті й беручкі, то події, що сталися 17 жовтня 1905 року давали не тільки добрий ґрунт для нашої революційно-громадської чинности, але ж утворювали й можливість скерувати нашими зусиллями революційний запал місцевої людности на український національний шлях.

От же, не важко уявити, з яким побожним почуттям схилилися три наших голови над першою українською газетою, освітленою гасовою сільською лампкою...

— Ні, панове — аж тремтючим голосом промовив Грицько. — Як собі хочете, а це неприпустимо: ми троє читаємо, а моя дружина сидить десь вдома й нічого про таке свято не відає. Або ж ходімо всі разом до нас, або ж я відніму у вас «Хлібороба», а дам вам його аж завтра.

За хвилину в нашій хаті була повна п'ятьма, а три пари ніг швидко рипіли по затужавілому снігу, що искрився під місяцем. Шерстюк, хвилюючись, розсповідав новини, про які довідався в Полтаві...

Так це було рівно чверть століття перед сьогоднішнім вечором. І, хоча потім «політика», поділивши людей, порізнила й мене з видавцем «Хлібороба», а прецінь не можу націм місці не зложити високоповажному Володимирові Шеметові подяки за той момент високої радості та моральної підтримки, яку мали десь у Перещепині чотири молодих серця...

Поява «Хлібороба» принесла нам не лише персональну радість. Вона дала в руки дуже сильний аргумент для національної пропаганди. Тепер ми вже не говорили по московському, вилазючи на вимощеного соломою воза, що не — знать звідки — викочувався на майдан щокожного базарного дня та щонеділі й свята. Маючи в руках газету, ми були вже не диваки-самодіни, що носилися з фантастичними мріями, — ні, кожному було ясно, що ми — лише часточка того великого загалу однодумців, котрі об'єднуються своїм власним друкованим органом!

І від тоді наша чинність пішла збільшеним темпом та з далеко більшими позитивними наслідками...

Минуло кілька тижнів. Безмежні обрії визволення дуже затьмарились. Ошарашений напочатку царат потроху вже приходив до тями. Вже по де-яких маетках з'явилися «чеченці» та «донці», атмосфера наповнювалася смородом провокації — з-за спин революціонерів вилазило хулігання, котилися чутки про погроми жидів, підносили голови чорні сотні й де-не-де самочинно квітувалися з інтелігентами. Нарешті почали кружляти чутки про карні експедиції, розправи над селянами, яких ми кликали до «крест'янського союзу», та про арешти «зачінщиків». Зрештою, провід, що на хвилюк випустила була з своїх рук царська жандармерія, і якого ніхто не зумів підхопити, помалу знову вертався до свого перводжерела...

Пізно увечері ми сиділи з дружиною над купами газет.

— Ну, і треба ж от такого! — сказала вона, перериваючи читання. Подивись, — і бліда — подала мені якусь московську газету. Де вона тримала пальцем, було надруковано:

«Там - то, десь в Тамбовщині чи Вятщині... арештовано доктора Королева. Там — заарештовано...» — йшов далі синодик.

Стало якось сухо в роті, й трівожно на серці, немов на стрісі зареготав пугач... Та не можна було підлягати передчуванням і я тільки що зробив веселу міну, щоб повернути оракула в жарт, — як у шибу з двору вчувся легенький стук. Жінка прикіпила на місці, мій жарт «прильпе к гортані». Але ж клепання було умовне: ще стукав Шерстюк.

В прихожу вступив вищесереднього зросту стрункий чоловік у гнідо-вишневому «бобриковому понжаку», як за тих часів ходили при-

городні парубки. Шю мав зав'язану перегорненим башликом так, що видно було лише вузький, рожевий з холоду, пружок обличчя з ясно-блакитними, мов у відомого Врубелєвського «Пана» — очима. Шерстюк обтупав сніг з високих чобіт й розв'язав башлика. Молоде, гарне обличчя з маленькою русявою борідкою на два боки було стурбоване. Явно, що Грицько приносив невеселі вісті.

— Сіє? — спитав я, показуючи на заповишений «бобрик», щоб якось почати розмову й направити її на нейтральний ґрунт.

— Еге, сіє. Нам доріжку висипає! — не потрапив у тон Шерстюк.

— Та ми... оце... вже й в газетах... надибали, — на пророцтво, — почала дружина.

— А що?

— Пусте. Розповідайте ліпше ви. Певне маєте новини? — перепинив я.

— Маю. Кепські. Сьогодні приїздили шпиґи з Полтави, здійсмали допроси й довідувались, чи буде нас боронити народ, як прийдуть по нас.

— Ну?

— Та з'ясувалось, ніби з голими руками ліпше нас не чіпати: наша Республіка хотіла було враз починати мобілізацію: коси, ціпи і т. д. Всилу мені довелося заспокоїти. А, як поїхали, то я оце й прийшов: порадьмося, що маємо робити?

Видима річ, було важко до чогось дорадитись. Були ми сталими аборигенами. Переципини й тікати нам не годилося. Рішучо не було можна «змалодушествовати» й показати себе боягузами перед людьми, котрих ми закликали йти «вперед, вперед», очевидно, вкупі з нами. Зрештою, навряд чи й загороджувало нам щось надто прикре, бо ж поїдемо ми до в'язниці чималим гуртом! Кінець — кінцем арештовують стільки люду, що вже й місця швидко не стане по в'язницях. От же, довго не триматимуть, а вже напевне випустять перед «Учредительним собранием», до якого й Шерстюка, й мене вже обрано в нашому повіті...

Хто був автором такої композиції, — не відомо, але ж вона була дуже популярна, й у неї вірилось так само певне, як, в те «Учредительне»...

— А в суботу приїде якийсь знаменитий промовець, «товариш Жорж», большевик, — закінчував Шерстюк свої інформації. — Говорите виключно для інтелігентів. Чи не зібралися б ми у вас! Буде чоловіка з 40.

— А чому й ні?! — бадьорились ми з жінкою. — Хай збираються у нас.

Химерна доля людська!.. Колись до своєї хати добровільно пускалося большевиків, а тепер доводиться вітати ювілянта-гетьманця!.. Та в дійсності воно не так, бо тодішній видавець «Хлібороба» й уві сні не бачив гетьманату, а «товаришові Жоржові» таки не довелося промовляти в моїй хаті, бо саме перед умовленою суботою дівчина - наймичка нанесла повну хату соломи, запалила в грубі, а сама вискочила на

вулицю. То ж в «суботу» можна було в нашому зпаленому помешканні тільки вудити шинку...

Але реферат «товариша» відбувся. «Жорж» говорив про «тактику» й способи ратування досягнень революції. По тім рефераті у всім нашім районі почалися що-ночі «ілюмінації» та в Перещипині дуже енергійно заговорили про погром. До мене, Шерстюка та доктора-медика Лебединського приходила сивоборода, жидівська депутація й жадала оборони. Видима річ, що ми знову й знову вилазили на вимощені соломою вози, й оборонили. А за те вони нам тепер у дякують — і в дома, і за кордоном!..

Тим часом грудневе повстання в Москві було збито. Царат вже цілком підносив голову — і по всій території «єдиної і неділимої» вночі й у-день літали поліцаї та жандарі. Виявилось, що поемність «Романових дач» незрівняно більша, як ми раніш гадали: дарма, ніби в'язниці вже було давно набито, як коробки сардинами, — в дійсності вони були, мов гумові, — розтягувались все далі, і вже не було сумніву, що в них знайдеться місце й для перещипинців...

Одного імлистого вечора до містечка приїхав чималий загон поліцаїв. Та враз на церковній дзвіниці загули дзвони, а Перещипинська Республіка виступила проти наїздників з своїми косами та вилами. Був і один-другий постріл. Та ворог «ворогів унутрішніх» не витримав і втік.

На якийсь час наступила тривожна тиша. Наш велелюдний революційний комітет дуже порідчав. Збори відбувались нерегулярно і без натхнення. Більш було мови про те, як певніше зробити схованку на браунінга та «літературу».

В тривозі та цих приправах минуло Різдво. На майдані, де так красно лунало — «Ви жертвою палі», — хоч і не дуже людяно, а все ж таки прозвучало — вже «Боже царя» і «Спаси Господі». Паном ситуації ставала чорна сотня, а в її рядах, по-за спинами прозідників, часом витикались і знайомі нам по «революційному комітету» обличча: переважно були це ті, що найліпше знали, як видовбувати в колодах криївки на браунінги...

На Новий Рік, ледве стемніло, хтось енергійно поклепав у вікно з вулиці. Я обережно відхилив запону: під вікном стояло дво цивільних, на вигляд — робітники. Відчинив. Привітались.

— Ви?...

— Я.

— Нас послано з Полтави попередити вас, що сеї ночі має бути в Перещипині загальний трус. Приправтесь добре, бо шукають докладно.

— Спасибі. Приправимось.

— Скажіть, будь ласка, — витяг один з них папірець, — хто з цих, — він показав повний список членів нашого комітету, — буде найближче? Мусимо зайти до кожного. А в першу чергу—до Шерстюка, Лебединського...

Прощаючись:

— Не варто заводитись при трусі: часто дуже б'ють...

Коло одинадцятої єночі з-за хмар вплив повний місяць. Ми згасили світло, але не лягали. Все же було «почищено» й «приправлено». Перед пієниччу мав прийти фатальний потяг з Полтави. Однак помітно раніш зачуєся гучний топіт. Ми припали до шиб. Від двірця повз нас швидким клусом летіло сила, — здалося — «безліч!» — козаків. Чорні тіні велитєнських папах та коротких нагаїв, приправлєних на удар, химерно стрібали на срібному, мов полірованому, шляху.

Покрик, — і група верхієців ухилилась до нашої хати. В кожному нашому вікні, при самій шибі, ворушився силует кострубатої намороженої кінської морди. Підїхали великі земські сани, повні постатей в уніформах. І за мить голосно затарохкотіло в двері.

Жінка тремтячими руками розсвічувала світло, а я пішов відчиняти «гостям» «Аби ж не били!» — була остання думка.

— Хто там?

— Іменем закона...

У відчинєні двері впали, мов з продраного лантуха висипались: справник, жандарі, місцевий «окологочний» кілька козаків. Я не встиг відступитися й на крок, як вже хтось, мов старий другяка, міцно обнімав мене, швидко обмацуючи всі контури мого торсу. З вусатої пащі смерділо тютюном і горілчаним перегаром...

В хаті я мовчки подав ключі від всього, що замикалось, взяв два стільці, поставив серед покою, й ми з дружиною посідали. Я закурив і запросив:

— Прошу, панове!

Справник усміхнувся, був, каналія, знайомий: не раз зустрічались в комісіях:

— Очєнь прїятно відєть, что ви, господін доктор, так стоїчєскі атносїтєсь к єтому невольшому безпокойству!

— Мені — бачите — це поперше трапляєтьєся, то ж не знаю, що мушу вам відповісти, певне — «Рад старатьєся»?!

«Поблагословивши», справник подавсь до инших. Тільки, коли вже світало, повернув знову до нас:

— Так підпишіть «протоколець» і поїдемо з нами... А по знайомости вам поражу «адевайтєсь потєплєє»...

Того дня я поперше обїдав на державний кошт у Полтавських «Арєштанських ротах». По обїді з сусїдньої «одиночки» до мене гукав знайомий різкий голос «товариша Жоржа»:

— Ваших з Перещєпини привєзлі сьогодня аж підїсат душ. Что значїт?

А з одиночки по другому боці вже гукав високий голос Петра Оправхати:

— Зїбрали до купочки харцизяки усю Перещєпинську рєспубліку!..

— Гаспада!.. Нєльзя же так кричать! Нє полагаїця! Єто ж вам не

дома! — озвався «на коридорі» дуже добродушний доглядач, котрий не знав, як має позодитись з такими «хорошими господами», котрі до тепер були невиданими гістьми в цих стінах...

* * *

З другого дня в мою сепаратку що-день почав заходити в'язничний лікар.

— На что жалуетесь? (Тоб то: що вам болить?) — було стереотипне питання.

— Ні на що! — наївно відповідав я.

Аж на 16-й день лікарів помішник непомітно всунув мені в руку маленький папірчик. На ньому стояло:

— «Та скажіть же, нарешті, що вам болить серце. Ми ж бо на вас вже два тижні чекаємо! Ваш Грицько».

Другого дня з тяжкою сердечною хворобою я вже сидів у великій палаті в'язничної лікарні, де була вся президія Перещепинської республіки.

Жилося нам в тій Республіці, коли рівняти навіть з емігрантськими умовинами, не кажу вже про умовини вільного життя в самостійній УСС Республіці, досить незле. Годували нас виключно курятиною, а для апетиту давали «Сан-Рафаель», чи Херес. Топили цілий день і ніч, щоб було чисте повітря. Підлогу мили двічі на день, а білизну на ліжках міняли що-тижня. В камері було у нас повно живих квіток. Двічі денно невидима рука приносила пошту «з волі» й забірала «на волю» нашу. *) У кожного пацієнта на столику лежала купа книжок і свіжих журналів. Поводження адміністрації було, як... з лордами...

Чому, коли ж ми були «враги атечества»?.. А тому, що тюремна адміністрація, котра звикла мати справи лише з правдивими злочинцями — розбішаками, злодіями та шахраями, — добре знала, що ми — політичні — були люде як раз иншого гатунку. Подруге, й сама адміністрація тюрем, принаймні Полтавських «Арештантських Рот» негативно ставилася до «существующаго режіма», — валити який було нашою метою. Доказом сказаному було не тільки отже поведження з нами, про яке я говорив вище, не тільки те, що один з «начальників» від мого імени користав з казенного телефона, щоб переказати моїй дружині те а те аж у Диканьку, але ж і факт, що, будши ще полтавським семинаристом, я та мої товариші сходились на нелегальні збори у одного з «Потифарів» саме тих «Арештантських Рот», в яких потім сиділи й ми з Шерстюком приблизно по 100 днів.

От же, не було дива, що ми з Шерстюком гладшали, немов поставлені «на нагул». Пригадую за себе, що я поважчав за ті три місяц на 10 ½ кіло!.. Та ж сказати, щоб за той час ми нічого не робили, не можна. Мимо читання та практики в мовах (вчитися в хурдизі чужих мов

*) З тієї пошти дізналися ми і що в нашій Перещепині заморозили брата Симона Петлюри. В. К. С.

було бон-тоном для всіх інтелігентів-в'язні), підговляли ми й певну акцію українську. Я розпочав одну з своїх більших науково-популярних праць. Шерстюк укладав своєю «граматику української мови», що відіграла чималу історичну роль в нашій культурній відродженні. Там же розробляли ми вкупі план майбутнього дитячого часопису. Що-прагда, часопис наш не вийшов, бо Олена Пчілка почала видавати додатком до свого «Рідного Краю» — «Молоду Україну», але ж принаймні Шерстюк потім у тій «Молодій Україні» зреалізував не одну з своїх думок, що їх ми обміркували в полгавській в'язниці...

Увільнившись (були до суду випущені під заставу), ми обидва опинилися в Києві, а через якийсь час зустрінулися в «Раді»...

В. Королів-Старий.

Українська армія у війні 1920 року.

За останніх кільки років, польська воєнна література збагатіла на чималу кількість спогадів з часів війни 20 року. Ці спогади мають характер історичних документів, що освітлюють, ніби короткий, період боротьби польського народу за свою свободу, але ж разом з тим надзвичайно важний, бо у війни 20 року рішалась доля Польщі — її державної незалежності.

Нема чого доводити, що чекало Польщу в випадку перемоги совітської армії, як ріг ножі те, що пересунення кордонів ССРСР на кільки сот кілометрів на захід, було б постійною загрозою мирному і культурному життю європейських народів.

В році 20, польська армія дійсна була бар'єром, через який не могла перескочити червона армія, тому цілком нормально, що в 10 річницю війни 20 року, яку не так даєно святкували в Польщі, перемога польської армії знайшла належну прихильну оцінку європейської політичної огініі.

Українська армія, що приймала участь у війні 1920 року, безгверечно також має свої заслуги в цій перемозі, бо вона втратила не одну тисячу вояків, блискуче виконала своє бойове задання, але не змогла здійснити національних мрій.

Накоп роля і значіння української армії у війні 20 року не освітлено в належний спосіб європейськими та військовими колами, з тих чи інших причин, то ми могли б сподіватись, що польські воєні історики, що описують цю війну, принаймні в правдивий спосіб освітлювали б чини української армії.

Крім військової етики, що існує поміж військовими та яна називається лицарством, воєнний історик мусить прагдиво, безсторонне та справедливо підходити до оцінки не тільки союзної армії, а е і ворожой. На жаль в польській літературі мемуарного характеру, ми рідко

знаходимо коротенькі замітки про українську армію безстороннього характеру, але є автори, які в своїх трудах легкогажно критикують бойову вартість її, принижуючи її гідність. Таким автором є польський генерал Сікорський, що видав книгу «Над Вислою і Вкша». Ця книга видана на мові польській і французькій, та таким чином тісісенітніці про укр. армію, які зазначає в своїй книзі ген. Сікорський, спрепарано і французам.

Ген. Сікорський є одним з видатних старшин польської армії. В 20 році він командував 5 армією, пізніш був Військовим Міністром. В 26 році, після відомих подій, вийшов з війська. Книга «Над Вислою і Вкша», чималгий труд (271 стор.), зі схемами, освітлює уперту боротьбу польської армії проти червоних москалів, зокрема автор докладно зупиняється над бойовими чинами 5 армії, яка була в особливо тяжких умовах в серпні місяці 20 року, не передодню розбиття московської армії, що в польській літературі зветься «Чудо над Вислою».

Ситуація для польської армії складалась надзвичайно важка, лише героїчні чини армії, спокій вищого командного складу спричинились до перемоги.

Автор правдиво освітлює хибнї молодой польської армії: недостача зброї, слабкість організації, брак досвідченого командного складу, слаба підготовку жовнірів, загалом чому пол. армія часами не виявляла потрібной впертості та витривалості.

Не один раз ген. Сікорський підкреслює велику роль французьких старшин, що на чолі з відомим фр. генералом Вейганом були в польській армії. Кидається у вічі, як ген. Сікорський старанно уникає означити роботу та роль маршала Пилсудського, що був «душею» армії.

На жаль, ген. Сікорський тільки в загальних рисах освітлює боротьбу на фронтах інших армій та зокрема південного фронту, в складі якого перебувала українська армія. Бойових чинів української армії автор не освітлює, а кож подає загальну її характеристику.

Так на стор. 48 (зидання на польській мові) ген. Сікорський, характеризуючи склад та задання 3-ої армії, що забезпечувала праву крило цього фронту каже: крім 7-ої пішої дивізії, решта частин були «фікцією», фікцією була, входяча в склад ад її «Армія Українська», що лічила неповних 1000 люду, фікція «Білоруська Армія Народня», що доходила до 1600 люду та инш... що не уявляли необхідной вартості і сили регулярного війська».

На сторінці 235, торкаючись характеристики центрального і південного фронту в серпні місяці 20 року, автор пише: «оборона центрального і південного фронту, яким загрожувало 12 совітських дивізій, довірено 5 дивізіям піхоти, 4 бригадам кавалерії та також формаціям українським, що не уявляли позажной вартості».

На тій же сторінці автор, підраховуючи сили південно-східного фронту, зазначає, що на цьому фронті з боку польської армії билосся 11 дивізій, та з боку москалів 13 дивізій. А кож в примітці (І), перечісуючи частини, що входили в склад південно-західного фронту, ген. Сікорський каже: «1, 3, 6, 7, 12, 13, 18 дивізії піхоти, 1 кав. дивізія та така зєана армія українська, що уявляла з себе силу в 1 дивізію піхоти».

Ось характеристика бойової здібності та сили української армії, яку подає ген. Сікорський.

На таку характеристику ми мусимо відповісти автору книги, одначе наша оцінка бойових якостей укр. армії буде цілковито відрізнитися від оцінки ген.Сікорського.Постараємося довести це фактами.

Ми не знаємо, з яких причин та на якій підставі він так легковажить бойову вартість української армії, може він не любить українців, може він зовсім не-знайомий з чинами її, але коли він відважився написати тільки негативне, то ми беремо на себе сміливість відповісти йому, та в цей спосіб захистити гідність української армії, яка на наш погляд уявляла з себе силу зовсім іншу, ніж думає ген. Сікорський.

Нам здається, що ген. Сікорський, був просто непоінформований про укр. армію, та в такий спосіб в оцінці її зробив багато помилок, бо як далі видно буде, в своїй книзі він виявив погнє незнання ні з історією української армії, ні з її бойовими якостями, з її кількістю, навіть переплутав, де була тільки одна українська дивізія, та де була ціла українська армія.

Відкидаючи на бік різні спостереження, які виникли у нас після прочитання книги ген. Сікорського, ми будемо відповідати йому тільки по суті справи. Наша відповідь буде поділятися на дві частини, а саме: 1. Кількість та склад української армії, 2) Бойова вартість її.

Спочатку ми мусимо з'ясувати путанину, яку вносить ген. Сікорський в обрахунок кількості української армії. Як ми зазначили вище, ген. Сікорський на ст. 48 каже про 1000 люду, з якого складається наша армія, з другого боку, в додатку 15, він зазначає, що українська армія складається з 11.500 багнетів (2 бригади), невідомої кількості кавалерії, 29 кулеметів та 2 легких гармат. Таким чином, автор сам собі суперечить; кажучи про українську армію в 1000 люду, що входила в склад 3 польської армії ген. Зелінського, він певно розумів під цим нашу 6-ту Січову стр. дивізію, бо справді не могло бути двох укр. армій, одної під командуванням ген. Омегьяновича-Павленко, та другої невідомо чийої. Отже ця плутанина свідчить про те, оскільки ген. Сікорський був ознайомлений з українською армією.

Подаючи відомості про склад укр. армії під командуванням ген. Омегьяновича Павленко, автор знов допустився в своїйому залучнику великих помилок у визначенні кількості її.

Кількість української армії була різна в залежності від терену, де відбувався її бойові чини, а ж пересічно склад її був від 12.000 до 45.000 багнетів. У всякому разі в найбільш тяжких обставинах, а саме після відступу аж за Дністро в Галичині, вона мала в своїйому складі не-менш 12.000 багнетів. Коли ген. Сікорський допустився невеликої помилки в обрахункові нашої піхоти, то в кількості кавалерії та артилерії, він цілковито помилився. Кавалерії, рахуючи і дивізійну, у нас було до 2000 шабелів. Що-до кулеметів, то їх було не 29, а кілька сот, бо на них була збудована наша бойова тактика. Що-до гармат, то їх було не дві, як зазначає ген. Сікорський, а від 60 до 70 бо одна з дивізія мала 22 гармати. Ось правдивий склад української армії.

Довжина фронту, який займала українська армія, яскраво свідчить про правдивість наведених цифр. Так, перед першим проривом Буденного, укр. армія займала фронт до 30 кілометрів, від Ямполь до м. Мясківка. Підчас відступу за р. Збруч на лінії Могилів-Ялтушків — 70 кіл., на річці Збруч — 60 кіл.; на лінії р. Дністра в час найбільшої небезпеки польської армії — 90 кіл.; перед замиренням на лінії Могилів-Летичів до 100 кіл. В той час як вся 3 польська армія, в склад якої входила і 6 укр. дивізія (13.8.20) займала 120 кіл. фронту, перехрещеного річками і болотами.

Нам відомо, що командування польської армії намагалося продовжити наш фронт ще на кілька десятків кілометрів, але ж завдяки браку амуніції, штаб армії не в стані був виконати цього наміру.

Тепер, що до регулярності і вартості української армії. Ген. Сікорський, характеризуючи укр. армію каже, що вона була — «фікцією, мажоварта, нерегулярна». Чому ж так? Які данні для таких висновків. Така характеристика укр. армії, що гідно виконала свої союзні обов'язання є і несправедливою, і необоснованою та і несерьозною.

Перед тим як українська армія розпочала свою бойову роботу в 20 році, вона складалася з вояків, які не тільки пройшли школу великої війни, але ж які з 17 року без перерви прогалили і боротьбу за незалежність України. Таким чином, укр. армія мала обстріляний, загартований в боях, як командний склад, так і козаків. Що до вищого командного складу, який керував операціями армії, то зможемо забезпечити ген. Сікорського, що він складався з старих бойових старшин, які пройшли школу великої війни, які командували й великими одиницями, починаючи від дивізії і починаючи армією, та їх досвід безперечно більший од досвіду автора нижче. Звичайно, вищий командний склад не міг допустити, щоб українська армія на 4 році свого існування не мала підстав регулярного війська. За час свого існування укр. армія пережила кілька організаційних періодів, які являлися наслідками досвіду нашої боротьби. Вже в 19 році укр. армія прийняла організаційні форми, які відповідали тактичним методам головних наших ворогів — чергою московської армії, а вже в 20 році організація укр. армія була майже точною копією польської армії. В такому стані укр. армії вступила в бойову співпрацю з допомогою польської армією.

Ми стояли плече в плече з різними частинами польськими, та бачили цих патріотично настроєних, але ж не обстріляних юнаків в бою, та не раз своїми власними трупами рятувати їх від повної загибелі.

Чому автор не вважає нам хоч би один випадок, коли укр. армія без наказу відступила або здала свої позиції. Ми знаємо інші випадки, коли укр. армія загинула майже на 70 кіл. спереду, і в такому стані перебувала аж два дні в той час, як карагерія Буденного була аж під Проскуровим, та в запілля рубала наші обози, а укр. армія міцно тримається, чекаючи на наказ про відступ.

Ми також мали честь командувати польськими частинами. «Мажовартним» командирам, «мажовартної» армії таких заглядань не дають. Нарешті, забув автор, що 6 укр. січова дивізія та її командний склад

відіграли головну роль в обороні Замостя. Уявіть собі, щоб Замостя не було утримано, то певно це мало б величезний вплив на хід всієї війни. Коли прийняти на увагу, що українська армія увесь час переживає анедостачу амуніції, коли піхоті заборонено було стріляти далі 600 кроків нагіть при кавалерійській атаці, коли на підготовку атаки артилерія українська має по 5 набсів на гармату. В тих умовах, в яких перебувала укр. армія у війні 20 року, тільки витривалість, загартованість козака, вміння широко маневрувати, керування старшин, а головне національне почуття, ось причини, які дали змогу українській армії виконати так блискуче оперативне заєдання, що виходило з загального плану і українського і польського верховного командування.

Тому не зрозуміло, чому ген. Сікорський атестує укр. армію так негативно. Нам здається, що бойової роботи її він ніколи не бачив. Ніхто не може відкидати заслуг молодого польської армії; є же той факт, що вона перемогла, свідчить про її вартість, а не можна принижувати гідність і вартість укр. армії. Нам здається, що такі командири, як ген. Янчашайтис, ген. Краєвський, ген. Ромер та інші, які безпосередньо бачили укр. армію в бою, можуть дати більш позитивну оцінку її.

Щоб закінчити нашу статтю, ми можемо сказати що ген. Сікорський в своїй оцінці що-до укр. армії допустився небезсторонності, а його характеристику треба вважати легковажною і несерьозною.

О. Чернявський.

Похорон Н. В. Рамішвілі.

14 грудня на кладовищу Баб'є відбувся похорон відомого грузинського патріота і діяча Н. Рамішвілі, що трагічно загинув від руки убивця.

О 14 год. собою грузинка чолі з президентом Грузії п. Н. Жордіа зустріли тіло гебіжчика, біля брами кладовища.

Крім грузинів, віддати останню пошу у гебіжчику прибули делегації від еміграцій: української, азербейджанської, народів північного Кавказу, вірменської та інших. Серед присутніх було кілька офіцій. їх представників Франції, Польщі та Естонії.

Серед присутніх українців треба відмітити граф. О. Шульгина, що поклав гарний ініціалімени Уряду УНР, ген. Удоличенко, Шумицького Косенко, Когальського та інших.

На могилі першим промовляв Президент п. Н. Жордіа. Другим — б. французького поета в Грузії п. Абель Шеваєв. Далі, пр. Шульгін і потім представники від інших народів.

Пр. О. Шульгін в своїй промові і а фр. мові, коротко, але жясраго, зазначив заслуги гебіжчика та його роль в зближенні народів грузинського та українського, що прагнув до однієї мети — незалежності.

Багато промов було виголошено і іншими представниками, і тільки о 16 год. присутні почали розходитись.

Грузинський народ в особі Н. Рамішвілі втратив широкого патріота, талановитого діяча. Злодійська рука залишила од його з активних політич-

них чичників Грузії. Українська еміграція найбільш відчуває горе грузинів, найбільш співчуває їм, бо вона сама втратила в такий же спосіб Головного Отамана С. Петлюру. Певно, що на місці Н. Рамішвілі стають і інші грузинські патріоти, і боротьба за незалежність Грузії не припиниться.

Українець.

З міжнародного життя.

Німецькі справи.

Німецька республіка переживає зараз загальну кризу, значіння якої не можна переоцінити. Коли Європа опиниться сьогодні чи завтра в стані війни, коли над нею нависнуть тяжкі хмари революційних розрухів, — гричи у чи прихід до того треба буде шукати в сучасних умовах і умовах і німецького народу, в діяльності його соціальних лідерів, його політиків. Німеччина, як справедливо зауважує з цього приводу «Le Journal de Genève», на сьогоднішній шкверелі цілої європейської ситуації.

* * *

Про економічну кризу в Німеччині і згадувалося свого часу й цьому місці. Криза та — явище загальноєвропейське і навіть світове, але, з певних причин, іде вона не досягла такого рівня, як в Німеччині. Країна йде в кризу і дустріяля, а немає своїх колоній і залежить майже виключно од можливості вигоду (своїх) продукції до чужих країн, а ця можливість зривається і загальної стабільності з дня і дня обмежується. Це — і одерже. По-друге, німецька і дустрія рація агізова і майже в такій самій мірі, як америка, і ська, а тому вона і потребує менше за всяку і шукає європейську і дустрію робочих рук. Звідси — найбільше в Європі безробіття. До того треба ще додати одерже, але і адзичай, одороге соціальне законодавство, ерозія живлючої фінансової і політичної як цілої республіки, так і особливо її окремих земель і великих міст, і багато інших тягарів, що падають все на ту саму і дустрію.

Одчасом з економічною кризою повсталася і криза соціальна. Як відомо, війна, а з нею і фляція — логічні наслідки майже всі німецькі грошеві заклади. Держава позбавилася всіх своїх внутрішніх боргів, але велика частина її аеле і я одночасом з тим втратила всі свої збереження і а чорний день. І де в той застав багато людей літерально — без копійки. Обмеження німецької армії викликло на вулицю десятки тисяч офіцерства; так само, після революції, безділа опинилися тисячі урядовців різного ґо-рядку, і ця громада безробітної і тегіте цієї поговують щороку в безкоштовній кількості абсолютно безкоштовно і доктори університетів та високих спеціальних шкіл, так добре поставили і таких численних в Німеччині. Коли до цієї маси і тегіте їх безробітних додати ще зазвичайних безробітних фабрик і робітників, а їх в Німеччині і шобайме ще біля чотирьох мільйонів, — рекрути для обезцелі ої акції готові. А чи буде то війна чи революція, — це залежить не від них, а від тих, хто поведе їх в тому чи іншому напрямі.

На такому тлі відбулися 13 вересня останні вибори до німецького парламенту, що про них була мого а сторіках «Трибуна». Перевага і гавої ої суворості про орцій ої сти теми, ро и да-и в своїх аслідках справжній малюнок вказав на а-трої у країні. Країна і праві та ліві екстремісти (гітлеровці, аціо аїсти і комуїсти) захопили до своїх рук малюнеположи у де путагських ма датів; в середі і між ними опинилися іезаміре і між собою партії ґо-рядку, а саме: одробле і буржуаз і у групі аїло та це. тралізовані соціал-демократи. У владі ж стояв і вибори робив чистий

буржуазний кабінет з Брюнінгом на чолі, що сподівався на рахунок соціалістів дістати парламентарську більшість, але був розбитий гитлерівцями і зостався владою меншости.

В нормальних умовах такого роду кабінет в першому ж засіданні парламенту подає до демісії, а на його місце стає іший, складає її із більшости, партійної чи коаліційної. Але в такому імецькому парламенті годі було скласти таку більшість. Партійну — тому, що пропозиції та вибори система фактично виключає абсолютну перемогу однієї партії, а коаліційну — тому, що всі країни середні утворювали остільки ротиричні одні одні при ціпани своїми, остільки одні і методами політичними, що усталити якусь спільну програму вони не могли. А сьогодні виступи не мають можливости. Не з аючи що робити, рейхstag вибрав і аймає швидко проголосувати кабінету меншости до ір'я, залишив його у владі і розійшовся на довший час, аби президент республіки та ір'я йому казначейер Брюнінґ мали вільну руку і могли розбиратися в ситуації. Цілу сірагу як відомо, виришили своїми головами соціал-демократи, які виявили при тому глибокий парламентарський такт, політичну мудрість і високий патріотизм, бо голосували вони за своїх політичних і класових ворогів і тим могли собі сильне пошкодити серед робітничих виборців.

А в тім часова полегкість, що її було дає урядові, ми ула, і астав час гряд своєї сесії парламенту, але політичне становище в чому, і змінилося на ліпше, — скоріше — навіть подекуди погіршилося. Перед урядом стояло завдання яке є і єдвозначне: знайти шляхи для виходу з кризи, що тягнеться над цілою країною, а почати треба було з дезорганізації державних фінансів. Майже всі попередні бюджети імецької республіки з іричними казаннями вище були дефіцитні і покрилися великими забордами і ними боргами чи меншими легкими внутрішніми позиками. Джерелом цієї а сьогодні майже з іохити та як би ще з них що і текло, є можливість з іохити і ними без кіпця. Тому, аби встановити більше менше рівновагу ближчого і дальших державних бюджетів, треба було взятися до збільшення податків та до зменшення бюджетових видатків.

Влада Брюнінґа так і зробила. Воно виробила широкий план оздоровлення державних фінансів, засадою якого є головним чином аощадити та на раціоналізації видаткової частини бюджету. Але подати його на розгляд парламенту вона не могла. По-перше, тому, що план той складався з безкоштовного ряду законопроектів, цілий том друкованого тексту; дискусія над ним затяглася б а місяці, і черговий бюджет зостає беззатвердженням. А по-друге, що далеко важливіше — уряд цілком ясно здавав собі справу, що його план, так само, як і всякий іший, і з аійшов би більшости в парламенті і був би ним одкинутий. Тому кабінет Брюнінґа для реалізації своєї ініціативи пішов біч імпетивом, еможливім для ілади і в якій іншій парламентарській країні, крім Німеччини. Фінальний законопроект було в есе одне до рейхстагу, а до рейхстагу (федеральна держава рада). Рейхстаг його ухалив без зміни, а президент підписав, як закон, видалий в порядку декрету в час, коли рейхстаг не має сесії.

Німецький парламент, зібраний на засідання, став перед готим фактом видавання закону. Згідно конституції він міг або ірийти його, ухаливши тим і ініціативу влади і президента, або одкинути, але зміни такі законопроекти вже не підлягають. Певоді більшости для затвердження в парламенті не було. В е заважає від іотому соціалісти. Ще раз імецькі соціал-демократи стали перед дилемою: або одкинути законопроект і тим з а ітити горючий ім буржуазний уряд, або з іоту голосувати за його. У першому випадку аслідком буга б а архієпачи диктатура, бо поставити на місце влади Брюнінґа якусь ішу і аду зараз фактично не можливо; голоугати ж за законопроект — іридах іборців-робітників іотемне шє і а соціалістичного авторитету. Державний розум імецьких соціал-демократів іідказав ім друге рішенє і а, бо ж іборці та авторитет іділо і аживіє, а державу можна пошкодити без іотрото. Воно і тому голо

сували за буржуазний законопроект і врятували тим кабінет Брюнінга, давши йому і ову передишку.

На цей раз од ак во и зробили зараз же після вотума виступ, що мав своєю метою підбадьорувати виборців та виявлення перед ними сього справж.ього соціалістич ого обличчя. В доповіді я до урядового законопроекту, німецькі соціал-демократи, разом з кому істами, ввели і а порядок дел.ий чисто соціалістич. у пропозицію, с і прямо а у і збільшені я і одаткового тягару лише буржуаз. их верств і мецького і а сег е і я. Про і озиція та дуже подібна до тої, що і в час фіна ісової кризи у Фра ції виробили були фра цузькі соціал-демократи; зводилася го а до од оразом ої ко фіскації і м'ятої частини всіх капіталів, що геревищують пів-мільйон а марок, та до додаткового оподаткування і більших і ривати іх і рибутків. Про і озицію цю великою більшістю в парламенті було відкинуто. Але автори її як здається, і і е сподівалися ні і а що и ше — і ривати і частини а іх — соціал-демократи. Во и досягли і ею вказаної вище демонстрації ої мети, а крім того спровокували гітлерівців що скрізь і всюди голосом зветь, себе соціалістами, а мусіли голосувати проти соціалістич ої пропозиції, бо таки справді ж ніякі во и соціалісти.

* * *

Розважаючи про ситуацію в Німеччині, згадай и вище «Le Journal de Genève» зробив цікаве і показе зауваження і про те, що майбутн ість капіталістич ого ладу в цій державі покоїтьс я зараз і а глечах і мецьких соціал-демократів. Чи тьвердо — це з іати, як і а до го — і евідомо. Еко і омич о, соціально і політич о Німеччині а зараз аходиться в ста і і е е вь ої рівн оьаги, яку може порушити кож а випадков а подія: і адто холод а з іма, якась політич а і ероз а ж ість і мецьких лідерів, х і роба чи, і е дай Боже, смерть старого 83-го і резидента. Наслідки вь оього того будуть жахли і: хаос, війна чи революція, — і то і е в самій Німеччині, а в цій ій, що найме ше середній та в східній Евро і. Тому то і еобхідн о з цілою у і агою с і дкувати за тим, що переходить зараз у цій великій, могут ій і е доладній країні.

Observer.

З преси.

«Большевик України» в ч. 17 в статті «Національне питання в період розгорнутого соціалістичного наступу на всьому фронті» констатує

«збільшення шовінізму так великодержавного, як і місцевого»

Автор статті намагається з ріжними ухилами в цьому питанні і обороняє справжню л енінську лінію, яка сприяє розвитку національних культур, але з тим, що

«в дальшій перспективі, в перспективі геремоги соціалізму в цілому світі, в перспективі зміц ення соціалізму і е ще г е і я його в побут — і а цю адля і мови буде об'єд а о в од у»...

«Така діяльність національно і роб і ем і: розк іт і національ их культур і мов у період диктатури пролетаріату в од ій, щоб підготувати умови для об'єд а нн я іх в од у загальну соціалістич у культуру (і і одну загальну мову) в період перемоги соціалізму в цілому світі»...

Дирний шлях до тієї «єдиної соціалістичної культури» — через «розк іт національних культур і мов». Та нічого не зробиш. Та а і же

у них плутана «діалектика національної проблеми». Яким побитом окремі культури і мови перетворюються в одну — це вже секрет комуністичних талмудистів. Але ніякого секрету немає в тому, чому московські володарі, маючи ідеал «єдиної культури», мусять рахуватися з культурами національними. Вони мусять рахуватися з ними, бо інакше їм не можна уникнути загрози гострого конфлікту між метрополією і колоніями

«між пролетаріатом колишньої панівної нації та селянством колишньої нації», як говорить Сталін. До тої політики національної призводять їх міркування і економічного, і політичного характеру

«приміє і колишньої нації і осідають і айготрібі іші для господарчого розвитку району та найважливіші, з огляду воєної стратегії, пункти».

* * *

Свого часу під час процесу СВУ совітська преса в один голос упевняла, що, мовляв, об'єднані — це купка «контр-революційної» і «реакційної» інтелігенції, яка не має ніякого впливу, і національно-державна ідеологія їхня чужа всім на Україні, а тим часом навіть в середині пануючої партії з цього погляду не все гаразд. Автор згаданої вище статті між иншим говорить:

«КПБУ довелося розгорнути за цей час боротьбу, насамперед проти цілої серії українських шовіністичних виступів — шумськізму, хвильовізму, волобуїщизни та яорщици».

Під ударами большевицької критики й негримирености у загрозах і ігравильності національому питанню виступили (низачи своєї помилки) т. т. Хвильовий, Волобуєв і Шумський.

Це догодить величезу геремому партії. Проте, це не сприяє боротьби проти чужої ідеології, що за її духозбудиків були одні автори. КПБУ ієрмієє боротьби і роти всіляких іроявів українського шовінізму і збочення до нього, загострюючи іадаому етапі іотребу боротися і роти гримиренського ставлення до цих чужих ієнізмові поглядів. Не трудно зрозуміти, що і в шумськізмі, і у хвильовізмі відбилися ієзадогелія українських буржуазних класів, які одмірають, з режиму іролетарської культури, відбилися іамага іа цих класів іідокремитися у стію іацію альу у державу і встаети там своє класове іаугалія.

Ще іаоч іше відбилося ця буржуазна ідеологія у виступі Волобуєва, який, висутуючи іієрджелія — іібі Україна ієкого іа ССРСР, вимагав іерегалі утї еко омич у голітику, щоб узяти курс іа еко омич у відокремленість України.

Ось як характеризує класову ірнороду волобуїщизни тов. Косіор: «Партії за цей час довелося стикнутися і з волобуїщизною. Мушу сказати, що одертшого і іахаб ішого переходу іа бік буржуазного іацію алізму ми ієзасмо».

Волобуєв ви у, уф був такою ірограму (що іравда, він хотім од ієї відмогився), що іфремоу та всій СВУ абіюліт і іічого до ієї додати, так во іа збігається з їхніми іоглядами. Без ереч о, іолобуїщизна ієлогічній розвиток шумськізму» (Косіор — Звіт XI з'їздові КПБУ).

Цей приклад яскраво промовляє, що цей ухил «культивус

буржуазний націоналізм, послаблює одність трудящих народів СРСР і грає на руку інтервенції» (Сталін). І тому мав цю лживу рацію тов. Косіор, заявивши на ХІ з'їзді: «Я вважаю, що найефективніший присуд шуму вкізмові і взагалі українському шовінізму виставив справу СВУ».

КПБУ довелося розгорнути рішучу боротьбу ще проти одного прояву шовінізму — проти яворщиани.

«Безперечно, георгія Яворського — це криза антимарксистська. Це є оборона і апологітика дрібної буржуазії, дрібнобуржуазних партій та загинювання всіх основ марксизму і з'їзду в галузі класової боротьби, в галузі русифікаційних революцій» («Косіор — Звіт ХІ з'їздові»).

ХІ з'їзд, підумавши цю боротьбу, дав директиву і далі боротися проти збочення у бік українського націоналізму, що активізується, боротися проти примирення з таким ставленням до нього».

Отже український націоналізм і нині, як признають самі вороги наші, активізується і завдає чимало клопоту окупантам.

* * *

Цього разу п. Керенський задоволений. Він спокійний за долю сучасних володарів єдиної Росії:

«Зараз, де дивлючися на увесь жах терору, правяща Європа зовсім не мріє про заміщення большевицької диктатури з Кремля».

Особлиге задоволення дає йому політика польська щодо українського населення, і він покладає на неї свої надії

«По міркуванню чистим місцевим, вузько польським, одна Варшава, порівнюючи, ще едак от готувала якусь ітервенцію для одріпання руками українців, грузин та азербейджанців від Росії її окраїнь обабіч, але потім розрив Пилсудського з всіма українськими партіями знищив можливість російсько-польської війни по лінії із Заходу».

Багато нездорового і ненормального у польсько-українських відносинах, але ми глибоко переконані, що здоровий державний розум і розуміння спільних інтересів допоможе все це перебороти і об'єднати сили обидвох народів у боротьбі проти спільного ворога, який однаково загрожує і Україні і Польщі.

* * *

«Воскресное Чтеніє» (орган митрополії православної в Польщі, що видається російською мовою) в ч. 48 з особливим приємністю наводить з негосподарської брошурки, що вийшла в Чехословаччині під заголовком «Українізація», усякі міркування проти української мови в церкві. Ось зразок

На церковнослов'янську мову перекладали святі рівноапостольні Кирило та Методій, а українську мову дуже часто перекладають люди зовсім не релігійні, мало ліруючі і можливі зовсім не православні. І вони роблять свої переклади не для церковної користі, а в одній з нашкоду Святому Православ'ю із-за політики, із-за користі і особистої вигоди».

Як трудно принципіально обґрунтувати виступи проти вжитку рідної мови в церкві, видно з того ж таки числа «Воскресного Чтенія» де через дві сторінки подається в прихильному тоні написана замітка про першу архиєрейську православну службу Божу німецькою мовою в Берліні. Отже одна мірка для німців, друга — для українців. А Варшавській митрополії не слід би було забувати, що головна маса її вірних — саме українська. Добре зробила б і редакція «Воскресного Чтенія», коли б вона послідовно переводила в життя те правило, яким вона кінчає статтю проти української мови:

«Взагалі ж з ач о краще розділяти моменти і акції альгополітич і од пита ь релігійн.х. бо од їх з'єднанія рідко виграє і акція альгосторона, а і авлаки майже завжди страждає сторона релігій.а».

Од того, що це забувають, до того, що князі церкви православної в Польщі проадять обрусительну лінію в церковних справах, перш за все страждає ота «сторона релігійна» — сама православна церква.

* * *

«Новое Время» ч. 43 («независима политическа газета Подкарпатской Руси», що виходить в Ужгороді латинською) з приємністю зазначає, що її собрат — «Народна Газета» (що друкується в Пряшеві кирилицею) вмістив з приводу бізкого перепису народнього відозву до населення латинським шрифтом. Газета радіє з того і робить приємні для себе висновки

«То не єсть ні чехизацією, а і слогакізацією, є просто грак-тич істю, бо не тільки решта населенія, але і іаш народ, проце тої а більшість його, не з ає кирилиці».

Що й казати. В редакції «Ногого Времени» сидять видно люде не позбавлені «практичності». Тільки на загально людській мові ця практичність, що руйнує одвічні народні традиції, звичайно зветься зрадою.

* * *

Дуже цікаву деталь з старого українського побуту подає проф. І. Сгієнко у «Вістнику» (ч. 155-22. Вінніпег). Одмічаючи особливості богослужбні в старій українській церкві, він докладно говорить про порядок, наш стародавній порядок трищашення і наводить виписки з львівського службника 1646 року. Порядок дуже докладний — не за-буто навіть догких українських вусів

«и аше усы великіє иматъ, прежде да скрутить я, еже никакоже омочити ся имъ въ божестве. ой Кроти».

Ця дрібниця підкреслює, як в ті давні часи церква близько стояла до життя народнього і як уважно ставилася до побутових навіть особливостей вірних.

Коли серед української преси шукати ідеальної безпринциповості то рекорд належно поб'є українська «робітнича газета» «Народня Воля» в Америці. Ще недавно вона виспівувала большевицьку українізацію і державність на совітській Україні, ще недавно посилая своїх редакторів до Харькова шукати натхнення. Тепер це все забуто. Найшлася нова тема: разом з «Розбудогою Нації» гаяти «Тризуб» і українську наддніпрянську еміграцію. «Народня Воля» ч. 129 в претензії, що «Тризуб» не досить пише про галицькі події,

«які це події, хто в них вилен, в чому взагалі справа».

Особливо невдоволені редактори «Народньої Волі», що «Тризуб» і проводирі наддніпрянської еміграції

«не вважають можливим втручатися в справи сусіди їх держав»

В своїй душевній простоті люде з «Народньої Волі» очевидно певні, що треба робити як раз навпаки — втручатися щодня не лише в справи сусідних держав, але й в справи всіх держав взагалі.

З широкого світу.

— Ірещький прем'єр Венізелос має на Різдві зробити візиту до Білгороду.

— В Іспанії на французьким кордоні відбулося повстання військових астин, розташованих в Яка. Після бою з урядовим військом, повстанці розіяні і ватажків взято в плен. З огляду на збільшення в цілій Іспанії агітації і республіканців, уряд задумує оповістити на цілій території стан облоги.

— Гагайський уряд започаткував рейд групи гідропланів до Південної Америки. Це має бути перша спроба маючого перелету гідропланів через Атлантику.

— Проект польського бюджету на 1931 р. передбачає 2.872.899.927 зл. видагків і 2.890.516.904 зл. прибутків.

— Одна шведська газета опублікувала сенсаційні дані про совітський шпіонаж в Ш. есії.

— З наказу англійського губернатора Палестини розпочато реставрацію Виф'єемської печери. Францисканський орден, який володіє цією печерою, заявив протест.

— Після закінчення процесу «промислової партії» в Москві н'юйоркські комуністи влаштували демонстрацію протесту проти французького уряду. Розганяти комуністів допомагали поліції громадяне тих кварталів, де проходила демонстрація.

— Бразильський уряд опублікував новий декрет про обмеження імміграції до Бразилії.

— Новий французький кабінет міністрів сформовано на чолі з сен.

Стегом, бувший губернатором Мароко. Кабінет має характер ліво-демократичний.

— В Брюсселю відбулася міжнародня цукрова конференція.

— Німецький уряд заборонив фільм складений по знаменитому роману Ремарка «На Заході нічого нового».

— В Празі розпочалися чесько-угорські переговори в справі складення комерційного договору.

— В Римі відбулося побачення австралійського прем'єра з Мусоліні.

— Підчас візиту в Софії турецького міністра закорд. справ Терфік-Рушді-бея, останній заявив журналістам, що Туреччина надає великого значіння союзові з Італією та Росією.

— Брат японського мікадо князь Такамарсу зробив урочисту візиту Папі Римському.

— Президентом Гельветської конфедерації обрано Генриха Геберліна.

— До Берліну прибув новий большевицький посол Хинчук.

— Є чутки, ніби ген. Мілер, голова російських військових об'єднань, перебуваючи в Югославії, рів з сербськими колами переговори відносно наги нення на Румунію, щоб остання, на випадок подій в ССРСР дозволила перехід російських формацій з Сербії через Румунію на Україну.

— На 1 грудня в Німеччині нараховувалося 3.762.000 безробітних.

Хроніка.

3 Великої України

— Стан шкільництва. На засіданню президії Всеукраїнського Цетрального Виконавчого Комітету зробив доповідь про стан шкільництва в Україні член Колегії Наркомосвіти. Докладчик зазначив, що в багатьох районах справа загальної освіти перебуває в загрозовому стані. Переростки школою охоплює і цілком незадовільно, бо в 400 районах планувалося лише 61, 7 відс. Крім того, діти, охоплені школою, у великій частині до школи не ходять. Число таких дітей, які не ходять до школи, усе збільшується.

Дуже бракує також і педагогіч. кадрів. Пріміщен. шкільних. не вистачає і бракує підручників. Є райони, які підручниками забезпечені лише на 30 відс.

В дискусіях по цьому докладу було зазначено, що дуже необхідно є охопити совітською школою всіх дітей, бо «навколо загальної навчання, особливо в селі, відбувається класова боротьба».

— Школи фельштинського району відвідують лише 70-75 відс. дітей. Головна причина — брак вчителів.

— В Смілянському районі є до 8 тисяч учнів і на цю кількість їх за весь час відішло лише 40 пар чобіт та 360 пар черевиків і то лише для дітей 5-6 літ. Школу в цьому районі відвідує лише 60 відс. дітей.

— Медич. санітарний догляд по школах в Україні перебуває в надто незадовільному стані («Ком.» ч. 330 з I. XII).

— З'їзд ОЗЕТ'у. 5 грудня відбувся в Києві з'їзд Всеукраїнського ОЗЕТ'у (жидівського товариства осадження жидів на землю) (Пр. Пр.» ч. 278 з 4. XII).

— «Пр. Пр.» ч. 277 з 3. XII подає, що ОЗЕТ «є іє єрейське товариство, а і тер ацію аль. а орґа ізація: з 545 делегатів — 67 відс. на з'їзді були єреї, а 33 відс. — українці, росіяни та інші».

Київська філія ОЗЕТ'у нараховує 17.500 членів, з яких жидів є 56 відс. українців — 30 відс. росіян. — 9 відс. Усіх осередків є 203. За 1930 рік ОЗЕТ використав 135 грядів на переселення жидівських родин на землю. Зокрема до 75 грядів до Бугаторії, 28 — до Крижоріжжя, 20 — до Мелітополя, 4 — до Херсона і 13 — до Біро-Біджа у. Разом Київська філія ОЗЕТ'у переселила 1.073 жидівських родин, а яких — 7 до Біро-Біджа у.

ОЗЕТ переводячи свою діяльність, популяризував Біро-Біджа, взяв шефство над Калінінським районом, асигнував йому 7.000 карб. і послав бригади з 106 чол. для збирання грожою.

При обговоренні діяльності ОЗЕТ'у зазначено було, між иншим, що, дивлячись на те, що в гаввах орґа ізації є багато українців, жаді роботи орґа ізації та українській мові не переодиться («Пр. Пр.» ч. 277 з 3. XII).

— Вибори в селі. «У Дикальському районі є чимало випадків, коли місцеві орґа ізації, замість розгорнути маючу роботу, очолили адміністрації, (амі призначені) склад виборчого комітету і т. ін.».

— В селах Жабичі і Пишага, Тавривського району розбавляється бідняків і середняків виборчих прав за реліґію.

— В селі Набокогому Городищенського району, селяне заявляють, що в них куркулів немає і тому позбавляти права голоса немакого. («Ком.» ч. 330 з I. XII).

— Зяблюву ораку на Україні не закін

чено. Зяблева оратка іа Україі, як подає «Кому іст» ч. 317 з 18. XI, є в катастрофичому стаі, бо колгоспи іе змогли виокати свої завда і багато землі залишається незорою.

— Ріжуть худобу, щоб не віддати большевикам. В с. Н.-Петрівці селяє ріжуть, худобу, після того, як сов. влада різати худобу заборонила. Селяє говорять, що забороне большевиками різати худобу тому, щоб іа весі її у їх забрати («Пр. Пр.» ч. 276 з 2. XII).

— Селянський терор В с. Яроші Глобиського райо. у селяни Швидкий стрілив у колгоспника Неблывака («Ком.» ч. 325 з 26. XI).

З життя укр. еміграції У Франції.

— В Президії Головної Еміграційної Ради. 17. XII відбулося чергове засідання Президії Головної Ради, що було присвячено: 1. винайденню способів швидкого скликання конференції Головної Ради, 2. обміркуванню видання нових бонів національного податку на рік 1931 і покращання способів його збирання, 3. обміркуванню техніки випущення видань вже виготовлених Президією Головної Ради, як рівнож і збірника «Україна», що має вийти французькою мовою і зараз знаходиться в періоді натисання.

На трикінці обміркувано деякі справи, що торкаються українського представництва в Дорадій Раді Високого Комісаріату Ліги Націй.

— Ліон. 6 грудя відбулася вистава-баль «Жоатий Мефистофель», що було влаштоао Драмагич им Тіом при Ліонській Громаді. Вистава пройшла надзвичайо добре і мала великий успіх; всі учасники виконали свої ролі бездогао. Ця п'єса йшла вперше в Ліоні і зробила дуже гаре вражіння іа присутніх громадян, яким вже давно іадокучили старі «малоросійські», якими частували їх до цього часу місцеві аматори.

В сучасний мєлт заходами групи члє.ів Громади пощастило згуртувати іаколо Громади іаюкращих інтеліте і их аматорів і громадяство іезабаром побачить ювий український репертуар та переклад ієрогейські іоеї п'єси. Слід зауважити, що тих, яким треба б було іавчитися розуміти укр. ювий театр іа виставі як раз іе було.

— Громада в Греноблї. 7 грудя с. р. відбулися загальні збори. Упрага Громади вєсла пропозицію закласти фод догомоги безробітним члєам. Ухвалили закласти позичково-допомоговий фод, в який кожний члєн вносить що-місія 20 фр. На винадок великого безробіття заарєдувати ферму в заступника Голови, де влаштувати ґрутулок іа час безробіття, видавати іа де.ь по 8 фр.; до комісії опікуга іа безробітими обраоп. п. п.: С. Рогатюка, І. Воарху, Ф. Вихрія та Л. Токайла, зразу ж ієреведєно було збірку грошей. Безробіття поміж члєами ше іемає, деякі фабрики скоротили час іраці, єтакі що й іозільняли; іроте, іаколи є безробітї «ажюстєри», такі, що можуть витримати іспита, то таких можє влаштувати 10-15 чол. а турбіоу фабрики — платя іа 4 і 4.15 агод, робо. а 8 — 10 год. Зацікавє і мають зєртатися до п. Воархи по такій адресі:

Загаль. у вечєру іа свят гєчїр Громада влаштоує для всіх українців. Дядїтей має бути ялинка. До Громади вступило на ство Мироо. ич в. Помау, але ієв. им кроком громада йде вперед; іа жаль, бракує доброго режисєра, щоб давати вистаги.

— Крезо — Мошалеєн. Українка коло ія в Крезо-Мошалеєнє ічу вєла проти подій в Галичї і протєст, підписаний 79 громадянами.

— Гавр. Українське Тло «Просїта» в Гаєрї іа своїх загальних зборах вєсла також протєст.

— Шуазї-ле-Руа. Так само Тло «Просїта» в Шуазї-ле-Руа, зібравши я, вєсло протєст проти подій в Галичї. і.

В Польщі.

— З життя українського наукового Інституту в Варшаві. 2 грудня б. р. у виконанні гамічного програму публікації викладів Український Науковий Інститут розпочав цю галузь своєї діяльності викладом директора Інституту проф. О. Лотоцького на тему «Автокефалія». Виклад відбувся у великій і гарній залі Варшавського Наукового Товариства (польського), де зібралося до 100 людей запрошених поляків і українців.

На початку викладу Директор Інституту зазначив присутніх з задоволенням цієї новоствореної інституції.

Щодо самого викладу, то головні точки його згодяться до наступного: найперше, і промови єсть вяснів розуміння «автокефалія», як форми устрою греко-латинської церкви. Форми устрою християнських церков окремих кофесій різняться між собою. Церква католицька визнає єдність всесвітньої церкви в формі підпорядкування всіх місцевих церков одній владі римського єпископа, як видимого голови церкви. Церква греко-латинська осередком устрою церковного визнає єдність. Задача собору цього устрою засвоює церковну владу в церкві цілому колективу церкви з захопленням, незалежності окремих церков місцевих. Виходячи з задачі собору цього устрою, східна церква поділяється на окремі автокефалії і церкви, незалежні одна від одної в справах обрання іно та інших ієрархів, в справах церковної адміністрації й суду. В дальшому і промови єсть подав церковно-правні осередки автокефалії, починаючи з апостольських правил, об'єднували осередки рівнями (соборів), вказав на участь державної влади в справах як уставлення, так і скасування автокефального устрою окремих церков, і закінченням історичних прикладів автокефальності форми; серед них останній викладив (написав) уставлення автокефальності української церкви.

— Українське Весен-

но - Історичне Товариство. Серед завдань, які тавить перед собою це Товариство перший план висувається збірка воєнно-історичних матеріалів, видання збірника Т-ва «За Державність» і охорона та упорядкування стрілецьких могил.

Здавалося б, що ці завдання об'єднують навкруги Т-ва широкі маси ішої української суспільності, що величезні зібрання всієї рідної громади і гереконати і що скарбниця Т-ва ніколи не відчужатиме браку фінансових заобів для реалізації поставлених перед собою завдань. Одначе в своїй минулості і мусило Т-во пройти не легкий шлях, рясно усіяний різними перешкодами, які гальмували його розвиток.

Ми улий період життя Т-ва досить докладно представлено в 1-му збірнику «За Державність» і тому не будемо його тут ближче торкатися. Зазначити належить одначе, що появлення цього гершого збірника матеріалів до історії і ієрархії української зустріло українське громадянство з ішовим задороженням, в короткий час розкупили учасники його величезний наклад (500 примірників), а тим самим збільшуючи видавничий фонд Т-ва і уможливаючи йому дальшу його працю.

На появлення 2-го збірника «За Державність» вже довго чекати не доведеться, бо йде з під друкарської машини в середині грудня б. р. Редакція збірника всіх еживає заходів до того, щоби його видавати і оставити на належній висоті. Вже починаючи від біжучого числа, в рогад же оденякі зміни зовнішньому вигляді збірника, зміємо, і найбільш артистично оформити, схеми, яких біжуче число матиме до 15-ти, друкуються і гарному крейду ому галері. Починаючи від біжучого числа, починає редакція містити в збірнику серію фотографій членів Військового Геральдичного Комітету, а від наступного — серію фотографій вишого командного складу ішої армії.

Належить тут підкреслити також і те, що біжуче число дає ішовий українській суспільності не

менш багатий і цікавий зміст. Тут з айде читач продовження «Зимового походу» пера ген. М. Омель'яновича-Павлека, в цьому числі розпочинається друг капітальної праці ген. М. Безручка — «Січові Стрільці в боротьбі за державність». У відділі бібліографіч ому з айде читач цікаву критику Г. Лазаревського на «Гетьманщину» Д. Дорошенка, цікаву статтю П. Сулятицького, в якій піддає він критиці 2-гу частину Врангелівського «Білого Діла» та ин.

Слід тут зазначити і те, що друкуючи «Зимовий Похід» на сторінках збірника «За Державність», Українське Воєно-Історичне Товариство має намір випустити його також і окремою книжкою.

Так поволі реалізує Т-во це перше завдання, яке в своїй праці поставило перед собою, — освітлювання однієї за другою сторінок нашої минулості, в яких просвічує гіркий, сплечений кривавою ціною досвід будування власної держави.

Що до ж другого завдання Т-ва, то і тут існує низка проєктів, реалізацію яких затримує одначе брак фінансових засобів. До цих останніх належить і урядження українського кутка на православному кладовищі у Варшаві, упорядкування стрілецьких могил в Ляцуті, Стршалкові та ин. місцевостях, да перебуває, або перебувала наша еміграція.

Вшаровуючи пам'ять Головного Отамана Симона Петлюри, Т-во в п'яту річницю його трагічної смерті, випускає нагрудний значок (ініціатива і проєкт інж. В. Яковського у виконавчю артиста-малюра П. Мегіка). Не належить сумніватися в тому, що наше українське громадянство бабуваючи цей значок, фінансово підтримає цю акцію Т-ва і то не лише тому, що прибутки від продажу значка, оскільки вони будуть, підуть в основу тих грошевих фондів, якими Т-во має на меті реалізувати вищеподані нами проєкти, а в тому числі і урядження (випук гурту, будова огороди) українського кутка на православному кладовищі у Варшаві, на що вже має фор-

мальну згоду адміністрації кладовища.

Мало було б і в цьому закінчити і аш короткій допис про життя і працю українського Воєно-Історичного Т-ва, і алежало б закликати всіх до скупчення загальних зусиль, до широкої участі в працях Т-ва та до загальної підтримки всіх його починань. Але вже самі завдання, які Т-во ставить перед собою і велич граці, яку мусить перевести і переводить воно, є загорою тому, що ні одні а його відозва не залишиться без відпоєдді, що ні один український патріот і а залишиться поза лавами його членів *).

І. Липовецький.

— Мистецький гурток «Спокої» при допомозі Українського клубу у Варшаві орґанізував 30-го листопада б. р. реферат п. Мегіка, темою якого була «Різнитя між українською і російською архітектурою та українське будівництво в Галичині». Цей, багато ілюстрований світлинами реферат, був ніби виступом до 4-ої Виставки Гуртка, яка одбулася 7-8 грудня б. р. у Варшаві і була присвячена українському народному мистецтву.

В Чехії

— На Загальних Зборах Українського Академічного Комітету, які відбулися в Празі дня 20 листопада 1930, було обрано нові склади Управи і Ревізійної Комісії. До Управи увійшли: голова — Проф. А. Яковлів, Заступники голови — проф. С. Смаль-

*) Листування до українського Воєно-Історичного Т-ва і до Редакції збірника «За Державність» належить керувати на адресу: М. Sadovski, Podwale, 16, m. 15. Varsovie. Pologne.

Ціна 2-го збірника «За Державність» виносить — 6 зл. з перес., в Америці — 1 долар. Вписоведо Т-ва виносить — 5 зл., а членський внесок — 1 зл. місячно

Стоцький і проф. Д. Антонович. Генеральний Секретарь — проф. Б. Матюшенко, члени — професори: І. Горбачевський, В. Гармашів, Б. Іваницький, С. Сірополко і С. Бородавський, До ревізійної Комісії увійшли: проф. М. Славінський, Доц. В. Садовський і Доц. Ф. Слюсаренко

Крім того, на цих же зборах до складу комітету було прийнято двох нових членів: Українське Педагогічне Товариство в Празі і Товариство Українських Економістів в ЧСР, так що тепер в Українському Академічному Комітеті об'єднано разом, крім згаданих організацій, такі установи: Український Університет в Празі, Українська Господарська Академія в ЧСР, Український Високий Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова в Празі, Українська Академія пластичного Мистецтва «Студія» в Празі, Український Науковий Інститут в Берліні, Наукове Товариство ім. Т. Шевченка в Львові, Історично-Філологічне Т-во в Празі, Українське Правничне Т-во в ЧСР, Математично-Природниче Т-во, Спілка українських лікарів в ЧСР, Українське Університетське Т-во для Ліги Націй і Українське Т-во Прихильників книги — «Книголюб».

— Український Республіканський - демократичний Клуб в Празі відбув 12.XII.1930. в отелі Граф урочисті сходи, присвячені пам'яті Петра Холодного.

В. О. голови Клубу В. Садовський, що відкрив сходи вступним словом, згадав небіжчика, як великого громадянина України, котрого можна цілком справедливо привітати, як то робить письменник Б. Лепкий, до визначних фігур епохи італійського відродження.

П. проф. Ст. Сірополко в своєму рефераті докладно висвітлив, через що П. Холодний вважається творцем нової єдиної школи на Україні, яка школа являється загальною школою для всіх дітей, дає підготовку для вступу до вищих шкіль всіх типів, школи на-

ціональної, де діти отримують, крім освіти, й виховання. План такої нової школи був розроблений детально спеціальною комісією під головуванням Холодного, тому його й можна назвати творцем єдиної школи на Україні.

З приводу морального впливу Хо-ного на своє оточення референт висловився дуже влучно: де був Х-ий, там атмосфера робилася присмнішою, а люде моральнішими. Референт цілком не погоджується з тим українським критиком, що називає Х-ного бідним, що так рано помер з невичерпаними силами для України. Референт навпаки гадає, що Україна щаслива, що мала за свого сина такого великого патріота, таку обдаровану людину.

Спогади п. Мосенза про П. Холодного прочитав інженер П. Савицький. Автор спогадів підкреслює надзвичайний вплив Х-го на тих людей, з якими йому траплялося зустрічатися, як в колах інтелігенції, так і в колах селянських, надзвичайну співчутливість Х-го, його добрість і ласкавість, його вищість над його оточенням.

Маляр - графік Г. Лісовський вважає Х-ного творцем української національної галереї, організатором 4-х виставок у Львові з сучо - українським характером. На таланті Х-го не відбилася ніяка школа. Він дійшов високого ступня художности лиш своєю працею, вважаючи, що кожний день без праці — то пропавший день. Х-ий зостався на завжди своєрідним талантом, почасти імпресіоністом, але його імпресіонізм своєрідний, йому тільки властивий. Надзвичайно легко володів барвами, особливо в пейзажі, бо природа була для нього всім, їй він безоглядно корився. Часто Х-ий грішив проти академічних приписів, але грішив чарівно. З його малюнків можна відмітити Слово о полку Ігореву, Князь Галич — це історичні картини, в котрих відбилася наша пишна минувшість, на них лежить печать жалю по тій минувшині. У-ний відзначається також як добрий графік.

В своїйому церковному малюнку

X-ий відновив Візантію, але додав до неї народнього елементу, тому його ікони суто-українські.

— Українське Природнично - Математичне Т-во при Українському Високому Педагогічному Інституті ім. М. Драгома ова в Празі улаштувало з приводу 300-ліття з дня смерти Івана Кеплера урочисте засідання. На порядку денному було: вступне слово проф. д-ра В. Гармашева та реферат «Іван Кеплер — життя й теорії», зачита й доц. д-ром Ф. Гулюю. Засідання обдулося в по еділок 1 грудня с. р. в помешканню Інституту.

В Німеччині

— В Українському Науковому Інституті в Берліні 12 грудня с. р. обдусва доклад на німецькій мові проф. Д. Дорошелка на тему «Назви «Русь», «Россія» і «Україа» в їхньому історичному та рівно-вартьому відношенню».

В Болгарії

— Українська Громада в Болгарії. Після довгих зусиль і старань з боку культурно — просвітньої української організації в Болгарії «Української Громади», остання з задоволенням констатує факт, що її заходи не пішли маро: наші емігранти, що мешкають в Софії, мають тепер місце, де при бажанню можна у вільний від праці час янусь годину перебути спільно у своєму відному національному оточенню.

Рада Громади доводить до відома всієї української еміграції в Болгарії, що при назва ній організації з 1 листопаду ц. р. відкрито для загального користування всіх українців «Українську Хату» при якій функціує бібліотека-читальня. Умови користування книжками і часописами згідно виробленому регуляміну.

Рада Української Громади в Болгарії.

— Пишуть з Болгарії. У нас націю аліститеж розвелися, а саме в особі одого п. К., той сам і головує і вся організація — це він, хоч він і крутиться скрізь та каже, що «я кооптую до своєї організації націю. алістів, але більше солідних людей». Та так і досі сам, певне солідіше од себе з айти незможе (перегелися, з ачить). Одначе це не перешкожає йому писати в «Розбудові Нації» про зацікавленість організації націоналістів, її зріст то-що. Так само ніщо йому не шкодить бути членом «Об'єднання», котре цілком підпирає «фон гетьма а Острилицю». Повернувся до Софії «міністр» цього «фона» з Фрації, очевидно довелось тяжко йому у Парижі що-до «державних» українських справ. Зараз «міністр» цей займає значу посаду в «Об'єднанню», що об'єднує і гетьмаців Скоропадського, і націоналістів з «Розбудови». Компанія дуже тепла.

І. Ворскленко.

В Китаю

— З українського життя. Здається між большевицько - китайськими переговорами у Москві, з одого боку, і українським питанням з другого — як на звичайне око, нема нічого спільного. Справді ж це не так а от як: власне через те, що в Москві відбуваються переговори, большевики заявили вимогу, щоб московські газети в Китаю нічого не друкували про Україну. От через що, напр., припинила газета «Гун-Бао» в Харбині друкувати українську сторілку. З цього самого приводу і другі газети бояться щось містити про українські справи. Ходять тимчасом лише, як чулки, відомості, що большевики добиваються від китайців і того, щоб припинено було всякі прояви українського життя, аж до переконливо включно.

Цікаво, чи знає про цю дипломатичну роботу московського уряду так званий «самостійний» харківський «уряд». Оригінали оувсїй цїй історії те, що в боротьбі українцями з большевиками солі-

даризуються білі росіяне. Ріжниця між ними та, що большевики вимагають дипломатичним шляхом припинення тих газет, які містять щось про українські справи, а білі загрожують редакціям кулачковою расправою. Ті далекосхідні газети московською мовою, що пробували містити прихильні замітки про Україну, мають повні архиви загрожуючих листів від московських організацій, що звинувачували їх у зраді. Далекому Сходу і почувують себе тут, приблизно, як у себе вдома.

Розуміється, українці з цього важкого стану вихід знайдуть і свого дійдуть, але це все показує, оскільки боротьба чорних і червоних москалів з українцями переходить всякі чужі і видає межі зоологічності.

Бібліографія

— Степан Смаль - Стоцький. Т. Шевченко — співець самостійної України. Видво «Самостійна Україна». 1930. ст. 17.

Прекрасний дарунок усім землякам в розсіянні суцільно зробило Видавництво «Самостійна Україна» оголосивши друком «Слово в Шевченкові роковини» року 1930. Ім'я автора академіка професора Степана Смалю - Стоцького само говорить за себе. Треба його великої ерудиції, його глибокого знання і розуміння Шевченка, щоб в такій стислій формі дати синтез політичного світогляду пророка нашого визволення. Шевченко — співець самостійної України. Така тема слова. «Треба нам знати — говорить шаговий академік, — що злука України з Московщиною мусить розвалитися, щоб Україна дісталася на волю. У Шевченка ніхто ніде не знайде ні одного слова якийсь лебідь федерації їх чи союзних міркувань. Навгаки, він всяку злуку України з Московщиною уважав найбільшою долею, найбільшим і щастям України, джерелом її фізичного, духового матеріального, культурного і морального загнивання, уважав карою Божою...» Слово ака-

демика С. Смалю-Стоцького — глибоке своїм змістом, прекрасне своєю формою. Це зразок того, як мож а сказати non multa, sed multum.

Заслуговує ця Гелелічка книжечка — 16 сторінок шістьнадцять — особливою і ашою увагою своїм зовнішнім виглядом: і прекрасний папір, чіткий гарний шрифт дрібний, а проте і звичайно виразний, з смаком і абра і заголовки, проста і в своїй простоті бездоганна окладина. Взагалі книжечка творить суцільність. Вога гагадує нам кращі зразки мійятор их видаць українських стародруків, де автор, видавець, друкар, риторик об'єднали свої зусилля для того, щоб дати життя спільній дитині — книзі.

Мож а широко привітати цю спробу одновлення старої української друкарської традиції, тієї любови до книжки, пошани до неї, ця спроба тим більше заслуговує на наше призначення, що зроблено її в часі тяжкої і а еміграції.

С. Ч.

— З'їзд представників організацій інженерів українців на еміграції 15-17 листопада 1930 р. Звіт. Подєбради. 1930 ст. 48.

Свіжо видава книжечка згайомить нас з історією організації з'їзда, розповідає про урочисте відкриття його, ваводить де-які привітання, подає зміст доповіді інж. Іваніса «Розвиток хемічної промисловости після світової війни», що ним розпочато з'їзд, далі ваводить звіт ділових пленарних засідань і внарешті містить статут «Союзу Організацій Інженерів Українців на еміграції». До книжки додає окреме французькою мовою та дві світлин і з засідань з'їзду.

Книжечка дає добре уявлення про працю з'їзду та її аслідки. Вога являється добрим початком діяльності молодого союзу. Особливо слід одмітити одну річ: не пройшло місяця од того часу, як одбувся з'їзд і президія Союзу вже встигла випустити цю книжечку, яка зафіксувала зроблену працю і а митила можливості і а далі. Можна

Тільки привітати цю активність наших інженерів. Це справді го європейському: од слова до діла.

С. Ч.-

— У Празі гийшла ова, дуже інтересна брошюра М. Литвицького «Українська Державність і російське Видавництво «Єдінство» в Празі». По своєму змістові брошюра значно ширша зат у назву, яку во а носить. В частині ця брошюра була видрукувана в кількох числах нашого жур. алу. Її завдання є критика поглядів московської еміграції на українське національне питання. Гаряче рекоме дуемо цю невеличку брошюру, блискуче написану, що з аходить відповідь на всі теорії, що їх видумують московські заземителі українського питання. Брошюра надається не лише для розбиття хиб их поглядів московських, ворожих Україні, але

серьозністю і науковістю свого змісту і до того, щоб і самим українцям поглибити розуміння української національної проблеми.

Лист до Редакції.

З огляду на те, що деякими особами в Крєзо знов розпускаються про мене неправдиві чутки, ніби я свого часу спалив бібліотеку т. зв. націоналістів, прохаю мене відмовити умістити у Вашому шаовному часописі мою заяву про те, що вищезгадані чутки являються лише злісною вигадкою осіб, що, за всяку ціну, хотять внести розклад серед української коловні в Крєзо.

З правдивою повагою

І. Бондаренко (—)

Член Громади в Крєзо
9 грудня 1930 р.

Нові книги

О. І. Бочковський, доцент Української Господарської Академії в ЧСР. «Т. Г. Масарик. Національна проблема та українське питання» (спроба характеристики та інтерпретації). Подєбри. 1930. ст.

Степан - Смаль Стоцький, «Т. Шевченко — співець самостійної України» Вид-во «Самостійна Україна». 1930. ст. 16

З'їзд представників організацій інженерів українців на еміграції 15-17 листопаду 1930. Зіт. Подєбри 1930. ст. 48.

Т. Г. Масарик. Як працювати. Виклади з року 1898. Переклад Г. В. Омельченка. Вид-во «Чесько-Українська Книга». Випуск 5. Прага 1930. ст. 120.

— Das Geistige Leben der Ukraine in Vergangenheit und Gegenwart. Herausgegeben von Universitätsdozent Dr. V. Zalozieckyj. 1930. Munster in Westfalen. Asphendorffsche Verlagsbuchhandlung.

Більшовик України. ч. ч. 18 і 19.

Розбудова Нації ч. 9-10

Від Гетьманської Управи Об'єднання Хліборобських та інших класових організацій (на правах рукопису) ст. 13.

«Slovenski Prehled» ч. 9.

Вільне Козацтво — Вольное Козачество ч. 69.

Місіонар ч. 12

«Воскресное Чтение» ч. 48.

«Крестьянская Россія» ч. 5-6 і 7.

«Вѣстник Крестьянской Россіи» ч. 6

Зміст.

— Париж, неділя, 21 грудня 1930 року — ст. 1. — В. Королів-Старий. Ювілейна згадка — ст. 3. — Чернявський. Українська Армія у війні 1920 року — ст. 9. — Похорон Н. Рамішвілі — с. 13. — *Observer*. З міжнароднього життя — ст. 14. — З преси — ст. 16. З широкого світу — ст. 20. — Хроніка: В Великій Україні — ст. 22. — З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 23. — В. Польщі — ст. 24. — В Чехії — ст. 25. — В Німеччині — ст. 27. — В Болгарії — ст. 27. — В Китаю — ст. 27. — Бібліографія — стр. 28. — Лист до редакції — ст. 29.

70-ті роковини смерти Тараса Шевченка.

Нова книжка

СТЕПАН СМАЛЬ СТОЦЬКИЙ.

Т. ШЕВЧЕНКО. — Співець Самостійної України.

...«злука з Московщиною мусить розвалитися, щоб Українці дісталися на волю. У Шевченка ніхто ніде не найде ні одного слова яких-небудь федеративних чи союзних міркувань. Навпаки. Він усяку злуку України з Московщиною уважав найбільшою недолею, найбільшим нещастям України, джерелом її фізичного, духового, матеріального, культурного і морального занепаду. Він відкидає всяке спільне «отечество», знає тільки неньку Україну, яку так широко любить, що за неї готов і душу свою віддати. Він визнає тільки повну самостійність України».

Так пише проф. Степан Смаль Стоцький в цій книжечці.

Розповсюджуйте цю книжку під час Шевченківських свят і при кожній нагоді як а й ш и р ш е .

Ціна за один примірник на крейдяному папері, в гарній окладинці 1. 50 фр. франц., з пересилкою 2. фр., 7 пр. — 10 фр., 20 пр. — 25 фр., 50 пр. — 60 фр., 100 пр — 100 фр. з пересилкою. Продаж по всіх українських книгарнях, де нема, звертатися на адресу:

M-elle N. Kucerawenko, P r a h a - B r e v n o v , L i b o r o v a 470
Tchecoslovaquie.

Комітет по влаштуванню ялинки в Парижі сповіщає, що в неділю 28 грудня о 4 год. по обіді відбудеться в салоні 14, Rue de Trevis. Paris 9. metro Cadet .

Ялинка для українських дітей

Запис дітей, які ще ніколи не були на ялинці, приймається до 25 грудня включно в редакції «Тризуба».

Комітет.

Українська опера в Парижі

Дирекція Ю. Пономаренка.

Salle des Fêtes du «Petit Journal», 21, rue Cadet

в суботу 3 січня 1931 року виставлено буде перший раз в Парижі в костюмах і декораціях

Запорожець за Дунаєм

опера на три дії, муз. С. Гулак-Артемівського.

Виконавці: пані — О. Барвінок, Н. Жилло та панове — А. Горобець, А. Дракулі.

Постановка В. Зеліцького. Хормейстер А. Чехівський

Оркестром диригує Ю. Пономаренко.

Початок точно о 9 годині.

Білету набувати в Бібліотеці ім. С. Петлюри: 11, Square de Port-Royal, Paris 13.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

відкрита в середу: 6-9 г., в суботу: 4-9 і в неділю: 1-5 г.

В Бібліотеці можна набувати:

1. Збірник пам'яті Симона Петлюри. Видання Міжорганізаційного Комітету в Празі. Ціна 25 фр. з пересилкою у Франції.
2. Відзнаки — тризуби по ціні 4 і 6 фр.
3. Портрети С. Петлюри та Т. Шевченка по 1.50 фр.
4. Календар «Дніпро» на рік 1931. Ц. 15 фр.
5. Смаль-Стоцький: Шевченко — співець самостійної України. Ц. 2 фр.
6. Омелянович-Павленко: Україно-польська війна 1918-19. Ц. 15 фр.

Звертатись до бібліотекаря: Mr. I. Rudicev. 11, Square de Port-Royal. Paris XIII.

Єдина адреса Редакції й Адміністрації

« ТРИЗУБА »

42, Rue Denfert-Rochereau, Paris 5-e.

Для поштових переказів у Франції зостається по старому: «Le Trident»
Chèque postal 898. 50. Paris

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований, Вяч. Прокоповичем, буде виходити в 1931 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Умови передплати на 1931 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1-2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 леїв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників Тризуба: 1) В Канаді — W. Sikewich, P. O. Box 333 Toronto, Ontario Canada 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а: Pl. Filonovic. Horni Cernosice u Prahy, s. 107; П о д е б р а д и — у п. inz. Prokorovica. Ukr. Hosp. Akademie Podebrady. 4) В Польщі — J. Lipowicki, Podwale 16, m. 15. W a r s z a w a для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipowicki. 5) В Спол. Штатах «Surma Book», 103-Av. A. New York, N. I., U. S. A. 6. В Царьгороді: M. Zabello. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris(V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.